

8. Нові медіа в сучасному суспільстві: культурологічний вимір: монографія / В. М. Судаківа, М. Ю. Наумова та ін. – К.: Інститут культурології НАМ України, 2017. – 352 с.

9. Соколова Н.Л. / Трансмедіа и «интерпретативные сообщества» // Культурная история медиа. СПб, 2011. № 3(4)., С. 12-21.

10. Соколова Н. Л. Популярная культура Web 2.0: к картографии современного медиаландшафта: монографія / Н. Л. Соколова. – Самара: Изд-во «Самарский университет», 2009. – 204 с.

11. Половинчак Ю.М. Конвергентні процеси в сучасному інфопросторі: трансформації текстів, практик, ієрархій / Ю. Половинчак // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2017. – Вип. 46. – С. 31-44. – URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0000001623>

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-004-9-19>

НАЦІЄТВОРЧА ТА ЕТНОКОНСОЛІДУЮЧА РОЛЬ УКРАЇНСЬКОГО МУЗИЧНО-ДРАМАТИЧНОГО ТЕАТРУ У ЗБЕРЕЖЕННІ КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНИХ ТРАДИЦІЙ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІЇ

Ян І. М.

кандидат мистецтвознавства,

доцент кафедри музичного мистецтва

Комунального закладу вищої освіти Київської обласної ради

«Академія мистецтв імені Павла Чубинського»

м. Київ, Україна

Українська культурно-історична спадщина, яка формувалася упродовж століть є головною складовою національної самоідентифікації та репрезентації нашої країни у загальноєвропейському просторі. Дослідження історичних засад становлення українського музично-драматичного театру, осягнення його як феномену, який здатний ілюструвати динаміку духовного поступу української нації, у сучасних умовах національно-культурної ідентифікації та європейської інтеграції України є доволі важливим для сьогодення та виступає одним із пріоритетних завдань сучасного мистецтвознавства.

Український музично-драматичний театр є невід'ємною складовою вітчизняної культурно-історичної спадщини, джерелом збереження етнотрадицій, естетичного пізнання, світоглядних цінностей, художнім імперативом духовної суверенності української нації. Саме завдяки своїй музичній складовій, яка є універсальною культурою, зрозумілою широкому громадському загалу, музично-драматичний театр пропагував національну культуру, культурно-історичні традиції у соціосфері суспільства.

У період свого становлення та конституювання (кінець XIX – початок XX ст.), музично-драматичний театр постає потужним джерелом незламного національного духу, адже суспільно-політичні, економічні та національно-культурні умови, в яких у зазначений період у Російській імперії існувала українська спільнота, були спрямовані на колонізацію українського етносу й української культури. Видатні театральні митці М. Кропивницький, М. Старицький, М. Садовський, М. Заньковецька, П. Саксаганський, сповідуючи культурно-історичні традиції Т. Шевченка, І. Котляревського, для збереження національної ідентичності, прагнули захистити соціальні права, мову та культуру українського народу. Вони спрямували свою творчу діяльність на виведення української театральної культури на європейський шлях розвитку, розбудову національного стилю у власній творчості, популяризацію української художньої спадщини серед широких верств поліетнічної громади, що сприяло збереженню етносу, становленню нації, а також міжетнічному діалогу культур.

У процесі конституювання національної театральної специфіки видатні митці застосували весь свій творчий інструментарій – музично-драматичну специфіку репертуару, етнографічний характер декорацій, костюмів, хореографічне оформлення вистав, що сприяло збереженню культури як етносу, так і нації. Музично-поетична специфіка режисури корифеїв української сцени сприяла залученню до сценічного процесу видатних композиторів М. Лисенка, М. Васильєва, М. Вербицького, П. Ніщинського, К. Стеценка.

Національна специфіка стала міцною основою художньо-естетичної системи українського музично-драматичного театру, на базі якої поступово формувався національний репертуар, художня форма музично-драматичного спектаклю, принципи виконавства, сценографії та режисури, характер декорацій, костюмів, хореографічне оформлення вистав. Національна специфіка театральних постановок вирізнялась майстерним додаванням до драматургічної дії яскравих виражальних засобів: вокально-музичних (музичних картин, народних пісень),

хореографічних (дивертисменту, народного танцю, хореографічної композиції).

Першочерговим було застосування принципу збереження фольклорного першоджерела з лише незначною його художньою обробкою й зорієнтованістю на дотримання достовірності лексики, художнього тексту, манери виконання та костюмів. Фольклорні номери в постановках корифеїв були потужним засобом удосконалення психологічної типізації дійових осіб. У побутових типах, створених художнім пісенно-танцювальним образом, були представлені вихідці різних соціальних верств України того часу [5, с. 45–46].

У музично-драматичних виставах корифеїв український народнопісенний фольклор сприяв розкриттю душевного стану сценічних героїв, різноманітної палітри їх почуттів. Усі колоритні мізансцени, художні принципи режисури підпорядковувалися музичним образам, вокальним партіям, оркестровій партитурі [6, с. 20]. Сцени гуляння, жартів яскраво відображались завдяки народним пісням «Сюди-туди навприсядки» («Чайковський, або Олексій Попович» М. Кропивницького), «Ой, приїхав козаченько до бистрого броду» («Паливода XVIII століття» І. Карпенка-Карого), «Гоп, чуки! Чуки, чуки!», «Ой, черничко ж моя» («За двома зайцями» М. Старицького). Лірико-поетичну атмосферу сценічної дії відтворювали пісні-романси: «Світи, місяцю, і ви, ясні зірниці» («Лихо не кожному лихо – іншому й талан» М. Кропивницького), «Зоря з місяцем над долиною пострічалась» («Вечорниці» П. Ніщинського) [6, с. 84–85].

Ліричні, танцювально-жартівливі пісні лунають у п'єсах І. Котляревського «Наталка Полтавка» («Гомін, гомін по діброві», «Дід рудий», «У сусіда хата біла», «Та йшов козак з Дону», «Чого вода каламутна?», «Ворскло річка», «Віє вітер горою»), М. Старицького «Ніч під Івана Купала» («Чи я в полі не травиця була», «Ой повій, повій, буйний вітер»), М. Кропивницького «Дай серцю волю, заведе в неволю» («Як схопилась метелиця», «Коли б мені жупан чорний», «Гандзю, Гандзю кучерява») та ін. Хорові фрагменти народних пісень стали окрасою музично-драматичних вистав М. Кропивницького «Дай серцю волю, заведе в неволю» («Гуляв чумак на риночку», «Та лугом іду», «Гей, по синьому морі»), М. Старицького «Ніч під Івана Купала» («Ой гаю, мій гаю», «Ой із-за гори та не буйний вітер віє», «Ой, бре, море, бре») [4, с. 169–170].

Національна специфіка театральних постановок корифеїв української сцени вирізнялась майстерним включенням до драматургічної дії народних танців. Народно-сценічний танець у таких постановках був

потужним засобом розкриття характерів дійових осіб, віддзеркалював найтонші психологічні барви ролей. Корифеї українського театру вводили народно-сценічний танець у свої вистави як важливу складову театральної драматургічної палітри, утверджуючи неповторність української театральної сцени [5, с. 46].

На початку ХХ ст. послідовники корифеїв створювали власні товариства, продовжували традиції славетних майстрів національної сцени. Основу репертуару становили п'єси: «Наталка Полтавка» І. Котляревського, «Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського, «Сватання на Гончарівці» Г. Квітки-Основ'яненка, «Дай серцю волю, заведе в неволю», «Зальоти соцького Мусія» (Пісні в лицах), «По ревізії» М. Кропивницького, «Вечорниці» П. Ніщинського, «Богдан Хмельницький», «Маруся Богуславка», «Сорочинський ярмарок», «Не так склалося як бажалося», «Ніч під Івана Купала», «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці» М. Старицького та ін.

Таким чином, самовіддана творча праця видатних українських митців сприяла консолідації українського суспільства, національному самоутвердженню, збереженню ідентичності, культурно-історичних традицій українців та стала вагомим фактором етнокультурної ідентифікації.

Література:

1. Антонович Д. Триста років українського театру, 1619–1919. Прага: Укр. громад. вид. фонд, 1925. 272 с.
2. Василько В. С. Театру віддане життя. Київ : Мистецтво, 1987. 407 с.
3. Грицак Я. Й. Нарис історії України: формування модерної української нації ХІХ–ХХ ст. 2-е вид. Київ, 2000. 360 с.
4. Історія української музики: в 6 томах. Друга половина ХІХ ст. / відп. ред. Т. П. Булат. Київ : Наукова думка, 1989. Т. 2. 458 с.
5. Мудренко А. В. Пісенно-танцювальний фольклор у виставах корифеїв українського театру (друга половина ХІХ – перша третина ХХ ст.) // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. Рівне, 2013. Вип. 19 (1). С. 44–48.
6. Нариси з історії театального мистецтва України ХХ ст. / Акад. мистецтв України, Ін-т проблем сучас. мистецтва; голов. наук. ред., упоряд. М. О. Гринишина. Київ : Інтертехнологія, 2006. 1054 с.
7. Шурапов В. Марко Кропивницький та його спадкоємці: історичний нарис. Кіровоград : КОД, 2010. 392 с.